

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «РІДНА ШКОЛА»
AUTONOMOUS UNIVERSITY OF ZACATECAS (MEXICO)
EUROPEAN INSTITUTE OF FURTHER EDUCATION (EIDV) (SLOVAKIA)
ISRAEL TRAUMA COALITION (ISRAEL)
Sky Tel OÜ (Estonia)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VIII Міжнародної конференції

**Актуальні проблеми освітнього
процесу в контексті європейського вибору України**

12 листопада 2025 року

*м. Київ
КНУБА*

УДК 37.09

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського національного університету будівництва і архітектури
(протокол № 39 від 25 грудня 2025 року)*

Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України: матеріали VIII Міжнародної конференції (12 листопада 2025 року). – Київ: Видавництво Ліра-К, 2026. – 836 с.

ISBN 978-617-520-492-4

У матеріалах VIII Міжнародної конференції «Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України» висвітлюються актуальні питання професійної (професійно-технічної) освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід; психолого-педагогічне забезпечення освітнього процесу: сучасні виклики; сучасні проблеми викладання інженерно-технічних та гуманітарних дисциплін.

Матеріали конференції розраховані на науково-педагогічних, наукових працівників у галузі педагогіки, психології, соціології, викладачів, аспірантів, студентів, а також на соціальних педагогів, соціологів, практичних психологів і соціальних працівників.

УДК 37.09

За зміст поданих матеріалів несуть відповідальність їх автори.

© КНУБА, 2026

рішень та створенні власних проєктів. Ці риси значною мірою визначають конкурентоспроможність підприємця в умовах сучасної економіки.

Таким чином, навчання виступає важливим фактором покращення особистісних якостей бізнесмена, забезпечуючи комплексний розвиток професійних та соціально-психологічних характеристик, необхідних для успішної підприємницької діяльності.

Період навчання відіграє ключову роль у формуванні особистісних якостей майбутнього бізнесмена, створюючи умови для їх цілеспрямованого розвитку та вдосконалення. Саме в освітньому середовищі закладаються основи самодисципліни, критичного мислення, комунікаційних умінь, лідерства, стресостійкості та креативності — тих характеристик, що визначають здатність підприємця ефективно діяти в умовах сучасного конкурентного ринку [3, с. 25].

Систематична навчальна діяльність поєднує теоретичну підготовку з практичними завданнями, що дозволяє не лише засвоювати професійні компетентності, а й формувати цілісну, гнучку та відповідальну особистість. Таким чином, розвиток особистісних якостей під час навчання є невід’ємним фактором становлення успішного бізнесмена та його подальшої професійної реалізації.

Список використаних джерел

1. Басюркіна Н. Й., Спаський І. Д. Система тренування підприємницьких здібностей: економічні та психофізичні аспекти / Н. Й. Басюркіна, І. Д. Спаський // *Науковий вісник ОНЕУ*. — 2025. — Вип. 5.
2. Зубіашвілі І. Формування підприємницьких компетенцій особистості у системі освіти / І. Зубіашвілі // *Психологічний журнал*. — 2025. — Т. 11, № 4. — С. 7–28.
3. Чернявська Т. П. Психологія успішності особистості в бізнес-діяльності : дис. канд. психол. наук / Т. П. Чернявська. — 2021. — С. 20–25.

УДК 159.9:355.44(477.63)

Костюченко Сергій Миколайович,

здобувач вищої освіти академічної групи ПСМз-24-2

Державного податкового університету;

науковий керівник: Калениченко Руслан Арсенович,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри професійної освіти

Київського національного університету будівництва і архітектури;

доцент кафедри психології, педагогіки та суспільних дисциплін

Державного податкового університету

ОСОБЛИВОСТІ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЛИ В ОКУПАЦІЇ

Перебування в умовах окупації є надзвичайно травматичним досвідом, що супроводжується тривалим психологічним напруженням, відчуттям

небезпеки та втрати контролю над власним життям. Особи, які проживали на тимчасово окупованих територіях, зазнавали постійного впливу стресогенних факторів, пов'язаних із загрозою фізичній безпеці, обмеженням свобод та соціальною ізоляцією. У цьому контексті актуальним є вивчення особливостей травматичного досвіду осіб, які перебували в окупації, з метою визначення основних психологічних наслідків такого досвіду [1].

Травматичний досвід осіб, які перебували в окупації, характеризується хронічним стресом, що формується внаслідок тривалого перебування у стані невизначеності та страху. Постійна загроза насильства, обмеження доступу до базових ресурсів і руйнування звичного способу життя сприяють виснаженню адаптаційних можливостей психіки. Такий стан може призводити до формування стійких емоційних порушень та зниження рівня психологічної безпеки [2].

Однією з ключових особливостей травматичного досвіду є порушення базового відчуття довіри до світу та інших людей. В умовах окупації особи часто стикаються з необхідністю приховувати власні переконання, контролювати поведінку та уникати відкритого самовираження. Це сприяє формуванню підвищеної настороженості, підозрливості та труднощів у міжособистісній взаємодії після завершення окупації [3].

Важливою складовою травматичного досвіду є переживання втрати. Особи, які перебували в окупації, можуть зазнавати втрати близьких людей, житла, соціального статусу або звичного життєвого укладу. Такі втрати супроводжуються почуттям горя, безпорадності та емоційного спустошення, що ускладнює процес психологічного відновлення [4].

Особливе місце займають порушення емоційної регуляції. У осіб, які пережили окупацію, часто спостерігаються інтенсивні емоційні реакції, зокрема тривога, дратівливість та емоційна нестабільність. У деяких випадках може виникати емоційне оціпеніння як захисна реакція психіки на надмірний стресовий вплив [5].

Травматичний досвід окупації також пов'язаний із змінами когнітивної сфери. Особи можуть демонструвати нав'язливі спогади, труднощі концентрації уваги та негативні переконання щодо майбутнього. Переосмислення пережитого досвіду часто ускладнюється через його тривалість та повторюваний характер травматичних подій [6].

Соціальні наслідки перебування в окупації проявляються у порушенні соціальних зв'язків та зниженні рівня соціальної активності. Вимушена ізоляція, недовіра та досвід соціального тиску можуть призводити до уникання контактів і труднощів у відновленні соціальної інтеграції після звільнення території [7].

Важливим аспектом є індивідуальні відмінності у переживанні травматичного досвіду. Рівень психологічної стійкості, наявність соціальної підтримки та попередній життєвий досвід визначають глибину та тривалість психологічних наслідків окупації. Особи з вищим рівнем адаптивних ресурсів демонструють кращу здатність до відновлення та подолання наслідків травми [8].

Отже, травматичний досвід осіб, які перебували в окупації, має комплексний характер і охоплює емоційні, когнітивні та соціальні порушення. Усвідомлення особливостей цього досвіду є необхідною умовою для розробки ефективних програм психологічної допомоги та реабілітації. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на вивчення механізмів психологічного відновлення та факторів, що сприяють посттравматичному зростанню осіб, які пережили окупацію.

Список використаних джерел

1. Наталія Фролова. Психологічні особливості травматичного досвіду українців під час війни. Том 89 № 1 (2024): Психологія і суспільство. <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/1251>.
2. Особливості комунікації педагогів із дітьми на теми пов'язані з війною /Р. Калениченко, І. Петухова, Ю. Сілаєв - Вісник Національного університету оборони України, 2025 URL: <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/320763>.
3. Moroz I.M., Kalenychenko R.A., Krasylnyk Yu.S. Psychological problems of conflict-free communication during the educational process in educational institutions. // Наукові перспективи. – 2025. – № 10(64). – С. 1252-1262.
4. Особливості прояву посттравматичного стресового розладу в Україні з 2022 року // Ментальне здоров'я № 4, 2024. – С. 3-8. – doi: <https://doi.org/10.32782/3041-2005/2024-4-1>. – Режим доступу: <file:///C:/Users/Ruslan/Downloads/3.pdf>.
5. Moroz I.M., Kalenychenko R.A., Krasylnyk Yu.S. Integration of contemporary trends in pedagogical education into the system of socio-psychological support for the professional growth of students / Перспективи та інновації науки. – 2025. – № 11(57). – С. 1608-1620. Режим доступу: <https://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/32061/32010>.
6. Ю. С. Красильник, І. М. Мороз, Р. А. Калениченко. Психологічні умови формування творчої особистості здобувача вищої освіти / Наукові перспективи. Серія «Психологія» - Київ: Наукові перспективи, 2025. – Вип. № 11(65). – С. 2377 - 2391 Режим доступу: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/issue/view/422/525>.
7. РА Калениченко. Вдосконалення технологій соціально-психологічного супроводу навчально-виховного процесу у ВНЗ/Соціалізація студентської молоді в процесі професійної підготовки: Зб. наук. праць/[Ківенко НВ, Богдановський ІВ, Пилипенко ОІ, Стасюк ВВ, Тарапатова НМ, Калениченко РА, Петухова Ю та інші]; за заг. ред. НВ Ківенко, РА Калениченко - Ірпінь: НУ ДПС, <http://surl.li/ptjiog>.
8. Калениченко Р.А., Льовкіна О.Г., Мустафаєв Г.Ю. Врахування сучасних тенденцій педагогічної освіти в соціально-психологічному супроводі професійного становлення майбутніх фахівців // Вісник НУОУ. Збірник наук. праць. – К.: НУОУ, 2019. – Вип. 1 (51). – С. 36–43. <http://surl.li/tgkndj>

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Збірник матеріалів
VIII Міжнародної конференції

(Київ, 12 листопада 2025 року)

Керівник видавничого проєкту *Віталій Зарицький*
Авторська редакція

Підписано до друку 05.01.2026. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. аркушів – 48,59. Обл.-вид. аркушів – 42,84.
Тираж 300.

Видавець і виготовлювач: ТОВ «Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03115, м. Київ, вул. С. Чобану, 24
тел.: (050) 462-95-48; (067) 820-84-77
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net